

preparation for the implementation of the plan of war against Japan is given. Thus, the overall strategic concept of the US war plan against Japan has generally endured a test of time, indicating the high level of professionalism of US military planners. However, actual implementation of these plans was hampered by many problems. It is shown, that such a complicated matter as strategic military planning should take place based on country-specific guidance clearly defined by the political leadership, taking into account diplomatic realities and actual capabilities of the country's armed forces. Strategic plans should not be "things in themselves" – they should be reviewed regularly and, if necessary, changed according to the actual situation.

Key words: *Preparation of US Armed Forces for the war with Japan, War plan Orange, US Armed Forces, Strategic planning, Pacific Ocean Theater during World War II.*

УДК 327.52; 327.56

<http://doi.org/10.17721/2521-1706.2018.04.139-151>

Макар Таран,
кандидат історичних наук, доцент,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
голова правління громадської організації
«Українська асоціація американістики»

КИТАЙСЬКА ІНІЦІАТИВА «ОДИН ПОЯС – ОДИН ШЛЯХ» ТА СТРАТЕГІЧНІ ВИКЛИКИ ДЛЯ США

Анотація. *Основу озвученої лідером КНР Сі Цзіньпіном ініціативи «Один пояс – один шлях» лише на перший погляд складають геоекономічні вектори. Співробітництво в рамках двох шовкових шляхів має доповнюватися соціально-політичною та іншою динамікою. Ініціатива хоча й охоплює три континенти: Азію, Африку та Європу, проте її розвиток має глобальне значення і може стати кардинальним фактором змін у світоустрої, де вплив США та Заходу можна назвати системоформуючим. Автор статті намагається довести, що позитивний розвиток Ініціативи може стати не контр- але доповнюючою і багато в чому конкуруючою Заходу парадигмою світового розвитку, оскільки Китай засобом цього проекту може довести продуктивність власних цінностей прогресу. Глобальна стратегія США та відповідна стратегія щодо Китаю адміністрації Д.Трампа залишаються невизначеними. Ізоляціоністські та протекціоністські цінності, які виголошує американський президент, можуть ще більше підірвати довіру та ефективність міжнародних інституцій, проектів та програм, гарантом яких були Сполучені Штати. Останнім так чи інакше доведеться вибудувати конкретну модель відносин з Ініціативою, адже вона зачіпає чутливі для Вашингтона регіони та країни, створює м'яке альтернативне джерело фінансово-інвестиційної допомоги та спрямована на створення принципово нових механізмів та форматів міжнародного співробітництва.*

Ключові слова: *ініціатива «Один Пояс – Один Шлях», США та світовий порядок, Китай, США та глобальне урядування, зовнішня політика Китаю, політика адміністрації Д.Трампа, глобальний розвиток.*

Наприкінці своєї останньої книги «Світовий порядок» класик американської зовнішньополітичної думки Г. Кіссінджер, розмірковуючи щодо основ формування світового порядку формулює тезу-пораду, яка має лягти в основу стратегічного мислення відповідних політикоформуючих груп у США: «...Історія не дає

перепочинку країнам, які уникають своїх зобов'язань або почуття ідентичності на користь... простішого курсу. Америка, як рішуче вираження людського прагнення до свободи сучасного світу та незамінна геополітична сила обстоювання гуманних цінностей, повинна зберегти своє відчуття напрямку... Щоби досягти справжнього світового порядку компоненти, зберігаючи при цьому власні цінності, повинні набути відмінну глобальну, структурну та правову культуру – концепцію порядку, що виходить за рамки перспектив та ідеалів будь-якого окремого регіону або країни...» [1, с. 298].

Такі функціональні характеристики глобальних зобов'язань глобальної держави прив'язані, звичайно, до історичного досвіду зовнішньої політики США і в ширшому контексті до геополітичного мислення. Проте ці розгорнуті образні рецепції накладаються в наш час і на іншу реальність, в якій американська глобальна ідентичність та функціональність змушена реагувати на своєрідну альтернативу, – «китайський виклик» (China's challenge). Останній вже пов'язаний не тільки і не стільки з концептуальним реалізмом і, відповідно, фактором військово-стратегічної потужності. Йдеться про парадигму світоустрою, баланс якого тримається на більш прихованих і тонких, переважно ціннісних моделях, тісно вплетених у дискурс розмов щодо джерел розвитку, універсальних цінностей чи міжнародно-політичної архітектури світу загалом.

Системоформуюча глобальна домінанта США, особливо очевидна після розпаду СРСР в 1991 р., ґрунтується на багатьох взаємопереплетених чинниках економічного, політичного, культурного та ін. характеру. Окрім цього, світова гегемонія знаходить своє вираження в універсальних нормах, інституціях та механізмах, які формують загальні правила поведінки держав а також суспільств, не зважаючи на національні кордони. [2, с. 171-172]. При цьому глобальним інституціям, як породження лідерської ролі США після Другої світової війни, властива відповідна ідеологія, – поєднання ринкових та демократичних цінностей. [3, с. 25].

Формула «ринкової демократії» традиційно розглядалася в позитивістському ключі в якості стандартного рецепту суспільного та економічного прогресу. Проте економічні успіхи Китаю дали чимало матеріалу для альтернативного теоретичного узагальнення й навіть моделювання китайського досвіду модернізації. Найбільш резонансною й презентаційною в даному випадку можна назвати роботу Д.Рамо «Пекінський консенсус». В цій роботі колишній журналіст а згодом і успішний представник американського бізнесу зазначає: «Те, що відбувається в Китаї... не лише модель для Китаю, але і початок зміни світового масштабу міжнародного розвитку, економіки, суспільства і навіть політики... У той час як США переслідують односторонню політику захисту власних інтересів, Китай накопичує ресурси для того щоби «затулити» США в багатьох суттєвих сферах міжнародних справ та вибудовує середовище, яке робитиме гегемоністські дії США більш складними...» [4, с. 3].

Анонсування в 2013 р. Головою КНР Сі Цзіньпіном ініціативи «Один пояс – один шлях» (яка складається з таких частин як: «Економічний пояс шовкового шляху» та «Морський шовковий шлях XXI ст.», далі Ініціатива) стало не лише новим етапом китайської стратегії розвитку. Вперше в своїй сучасній історії Китай продукує глобальну ініціативу (якщо не брати до уваги малопродуктивні ультрареволюційні 1960-і з намірами створення альтернативної ООН чи позиціонування себе як повноцінна третя сторона в умовах біполярності).

Грандіозність проекту, реалізація якого має охопити 65 країн з населенням майже 4,5 млрд. за рахунок створення економічних, транспортних та інших комунікаційних коридорів (хоча мова йде не тільки про інфраструктуру, Китай вже безпосередньо інвестує в створення окремих виробничих підприємств) між Азією та Європою, драйвером руху в яких є саме Китай, стала яскравою ілюстрацією екстраполяції китайської дипломатичної практики на глобальний рівень. Політичному мисленню китайського керівництва, таким чином, вже притаманна власна відповідна геополітична картина світу а також розуміння засад динаміки розвитку світової системи.

Ініціатива Сі Цзіньпіна являє собою продовження зовнішньополітичних установок, формулювання яких стали певними маркерами етапів розвитку країни. Елементи Ініціативи можна прослідкувати ще в період Цзян Цземіня та Ху Цзіньтао, коли в 1999 році було оприлюднено стратегію «йти зовні» а наступного року з'явився концепт «Великого західного розвитку». В 2004, вже за Ху Цзіньтао вони були доповнені гаслами «йти на Захід» та концепцією «гармонійного світу.» За нинішнього китайського лідера продовжилася тенденція більш глобалізованого, системного ставлення до ідеї розвитку, – в 2012 р. виголошено ідею «Китайської мрії» (з якої незброєним оком проглядається альтернативність ідеалу «Американської мрії») а наступного року концепцію «Спільноти загального призначення.» Таким чином йдеться не про якусь нову революційну теорію, а про спадковість та взаємодоповнюваність. Спільною рисою цих установок можна назвати якраз все більшу поєднуваність ідеї прогресу Китаю з прогресом усього людства. Ця теза доволі розгалужено роз'яснюється в останньому офіційному виданні Канцелярії керівної робочої групи з просування будівництва «Одного поясу, одного шляху». Глобальний контекст Ініціативи, зокрема, розкривається як «китайський варіант захисту світової економічної системи відкритого типу та реалізації багатостороннього, самостійного, збалансованого та стійкого розвитку... Створення співтовариства спільного долі людства за умов взаємозв'язку та взаємозалежності» [5, с. 1-2]. В цьому та багатьох інших документах а також заявах Сі Цзіньпіна послідовно розвіюється будь-який скептицизм щодо прихованих мотивів Китаю і містяться запевнення в дусі глобального ідеалістичного конструктивізму, – заперечення формування сфер впливу, гегемонії чи домінування.

Проте поява Ініціативи пов'язується насамперед із внутрішньоекономічними чинниками в самому Китаї. Вона є формою дипломатичної стратегії яка відповідає потребам економічного розвитку країни, темпи якого останніми роками сповільнилися [6]. В історичному контексті китайський проект відповідає принципам розвитку країни, закладеними Ден Сяопіном – поєднання відкритості та опори на власні сили. Очевидно, що географічна спрямованість Економічного поясу, просторова структура економічних коридорів значною мірою має простимулювати розвиток західних районів країни, які значно поступалися розвитком приморським провінціям [7, с. 20]. Крім того, маючи розвинену виробничу основу і значний інвестиційний потенціал КНР зацікавлена в такому варіанті глобалізації, який дасть додаткові і виробничі і фінансово-інвестиційні можливості, сприятиме експорту продукції, спорядження, технічних ноу-хау, а також власної моделі розвитку [8, с. 13].

Але як би переконливо не звучала економічна логіка, вона, очевидно, нерозривно пов'язана з геополітичними, ідеологічними та іншими складовими

поведінки держави в міжнародних відносинах. Посилення економічної безпеки, збільшення глобального фінансового впливу Китаю, розширення стратегічного простору насамперед в Євразії мають політичний підтекст. Хоча і не виразно, проте в китайських і більшою мірою в американських фахових колах походження Ініціативи розглядається і в контексті відповіді на стратегію Б.Обами «ребалансування» або ж «Asian pivot», яка полягала в посиленні (хоча й не кардинальної) силової проєкції Сполучених Штатів в Азії. Небажання США дати більший голос Китаю та країнам що розвиваються в рамках діяльності МВФ, тиск Вашингтона на країни Європейського Союзу з метою не поширювати на Китай статус країни з ринковою економікою в рамках СОТ, вичікувальна позиція щодо створення Азійського банку інфраструктурних інвестицій стали для Пекіна подразником, який засвідчував небажання Вашингтона прийняти нову реальність нового Китаю [9, с. 13]. До цього можна додати такі фактори, прямо чи опосередковано пов'язані з політикою США як: територіальні суперечки в Східно-китайському та Південно-китайському морях, ідея Транс-тихоокеанського партнерства, система якого почала розвиватися без Китаю. І відповідь Пекіна стала не рефлексивною, але оформленою в всезагальну функціональну концепцію глобального розвитку і співробітництва.

Економічна наступальність Китаю об'єктивно створює конкурентну альтернативу існуючому глобальному економічному порядку та його політичній основі в тому числі. Лунають оцінки, що саме за Сі Цзіньпіна китайська дипломатія вже відповідає характеристикам дипломатії великої держави [10]. При цьому Ініціативу характеризують як стратегічну «м'яку» поведінку з метою посилення позицій Китаю в світових справах [11, с. 11]. В перспективі Пекін матиме неабиякий ресурс для здійснення своєї політичної та економічної опіки.

Розвиток цього глобального китайського проєкту суттєво змінить **геоекономічну структуру світу**. Китай постає в середині глобального ланцюга виробництва і здатен сприяти країнами на ранній стадії індустріалізації [8, с. 13]. Він вже не звернений лише до Тихого океану а готується стати одним із ключових геоекономічних центрів світу.

Ініціативу можна охарактеризувати в цьому плані як інструмент з переформатування перш за все євразійського економічного блоку. Її спрямованість в напрямку ЄС через євразійський простір може стати одним із механізмів з формування контрбалансу США в міжнародних справах для країн Європи в тому числі [12, с. 56]. Економічний пояс посилить взаємозалежність з Азією що, в свою чергу, може стати початком прискореної ерозії ще превалюючих трансатлантичних торговельних зв'язків [12, с. 57]. Світове економічне та політичне тяжіння може змінити свою точку опори з трансатлантичного та транс-тихоокеанського економічних блоків до континентальної Євразії [12, с. 58]. Якщо ця тенденція буде посилюватися, то китайська залежність від американського ринку та санкцій значно зменшиться [12, с. 10]. Це суттєво зміцнить позиції стратегічної паритетності Китаю у порівнянні зі США [13, с. 1].

Залишаючись найбільшим покупцем казначейських облігацій США і, відповідно, головним кредитором Вашингтона (на 2017 р.) Пекін намагається використати механізм Ініціативи для перелокації своїх найбільших у світі золотовалютних резервів з цінних паперів в своєрідні «економічні мости» [18, с. 11].

Окрім суходільних комунікацій втілення стратегії Шовкового шляху дозволить Китаю значно збільшити кількість портових терміналів та й надалі розвивати морську торгівлю. Насьогодні п'ять найбільших морських компаній Китаю вже контролюють 18% світового трафіку контейнерів, які транспортуються першою двадцяткою світових компаній [13, с. 1]. Посилення позицій Пекіна в сфері морських перевезень досить знакова подія, – це вже не лише суходільна країна-цивілізація, а повноцінний глобальний суб'єкт з відповідними інтересами в океанах та морях.

Просування Ініціативи співпало з доволі значними проблемами для ЄС. І однією з актуальних став т. зв. Brexit. Китайські економічні аналітики відзначають, що ця подія – на користь Китаю [14, с. 2]. Послаблення Європи та потреба Великої Британії в пошуку нових зовнішньоекономічних торговельно-інвестиційних формул робить Лондон привабливим китайським партнером. Не дарма її представник на Форумі Шовкового шляху доволі патетично заявляв про природність місця Великої Британії в цьому проєкті. А під час нещодавнього візиту британського прем'єра Т.Мей до Пекіна було підписано двосторонніх договорів на величезну суму – майже 13 млрд. дол. Це не можна оцінювати як радикальну загрозу особливому партнерству між Британією та США чи єдності НАТО, проте поява фактору м'якого альтернативного (і заявленої з вуст британського очільника уряду «стратегічно важливого») центру економічного тяжіння Лондона очевидна. Варто також враховувати ще й ту обставину, що Велика Британія першою із західних країн визнала Китайську Народну Республіку ще в 1950 р.

Кінцева прив'язка шовкових шляхів до Європи (мова не лише про економіку але й інші формати відносин) вже стає елементом «розтягнення» європейського простору. Ініціатива може стати одним із способів значного зменшення західного (американського й канадського, в цьому контексті) солідаризму в функціонуванні європейського співтовариства і, відповідно, способом суттєвого дистанціювання Європи від міцних ліній відносин із США та Японією. В 2015 р. Єврокомісія оприлюднила документ, який містить декілька декларацій стратегічного ангажування з Китаєм, хоча й із застереженнями щодо неспівпадіння в поглядах на права людини та політичні цінності, проте можна констатувати початок масштабної системної взаємодії [15].

Одним з пріоритетів китайської зовнішньоекономічної політики є інтернаціоналізація національної валюти юанью, або ж женьміньбі. На платформі китайського міжбанківського ринку іноземної валюти вже здійснюється прямий обмін юанів на 21 вид валют, окрім долару США. Сформувалася система транскордонних платежів в юанях (CIPS), яка надає послуги по здійсненню операцій в саме в китайській національній валюті місцевим та зарубіжним фінансовим закладам [5, с. 43]. І проєкт «Один пояс, один шлях» якраз і покликаний продовжувати курс на інтернаціоналізацію юаня та перетворення його в вільноконвертовану валюту [16, с. 114]. Такий курс в короткотерміновій перспективі не несе загрози статусу долара як поки що головної вільноконвертованої валюти світової системи економічних відносин. Проте вже в середньострокових термінах статус юаня, особливо в торговельних операціях країн-учасниць Ініціативи, може стати конкуруючим. Юань вже має статус резервної валюти і, таким чином, має всі перспективи стати довгостроковим інвестиційним активом.

«Ініціатива» та концепція глобального розвитку.

Китайський проект шовкових шляхів сповна можна назвати одним із найбільших стратегічних планів спільного розвитку в сучасній історії. Його поки не можна назвати глобальним, адже функціонально Ініціатива не охоплює Америки, Австралію і лише незначними відгалуженнями заходить в Африку. І все ж результативність цих інвестиційно-технологічних та торговельних ланцюжків в перспективі може перетворити Пекін на центр світового економічного тяжіння а також ідеологічної привабливості. Китай пропонує власну модель розвитку, відмінну від таких систем допомоги як, скажімо, «план Маршалла», (За оцінками відповідно на 2015 р. вартість «плану Маршалла» дорівнювала 130 млрд. дол. Китай же пропонує вкласти в проекти на базовому рівні понад 800 млрд. дол.) реформи під егідою МВФ чи Світового Банку та безпосередньо односторонньої допомоги з боку США. Китайська сторона, порівнюючи ці два проекти акцентує на тому, що «план Маршалла» був прив'язаний до американських стратегічних намірів в умовах «холодної війни» яка розгорталася і допомога надавалася з політичними передумовами. Натомість Ініціатива відкрита для всіх і побудована на ідеї «відкритої кооперації» (*kaifang hezuo*) [17, с. 2].

Більшість країн, пов'язаних системою шовкових шляхів були реципієнтами американського сприяння, значна частина якого спрямовувалася на воєнну допомогу. Китай же навпаки, концентрується виключно на інвестиціях в громадський сектор. При цьому в наш час, коли ефективність допомоги з боку Заходу викликає значні дискусії такі країни одержують інвестиційну альтернативу. І більша частина з них саме в період глобальної рецесії гостро потребують зовнішніх фінансових вливань. Коли велика частина країн, які розвиваються знаходяться на межі економічної стагнації Китай має засоби й бажання розташовувати там свій капітал. Створення Азійського банку інфраструктурних інвестицій та обіцянки вкладати кошти також через власне китайські банки створює паралельні альтернативні джерела інвестицій та технологій для країн, що розвиваються. Успішність Ініціативи значно посилить імідж Пекіна в світовому порядку денному ідеології розвитку [18, с. 36].

Перспективність реалізації Ініціативи і як іміджевої в тому числі в цілому оцінюється позитивно, оскільки «вашингтонські кишені ніколи не були такими глибокими, як пекінські і США не має підприємств у державній власності...» [18, с. 41]. І в цьому контексті модель значного державного втручання та економічного макрорегулювання, більш системної ролі держави в розвитку може також увійти в арсенал політичних еліт країн, що розвиваються.

Економічний успіх Китаю та проекту шовкових шляхів для багатьох країн, що розвиваються може ще більше посилити резистентність щодо демократичної риторики Заходу. «Проект є пропозицією з боку Китаю сусідам взяти на озброєння переможну систему: економічний інтервенціонізм та перспективну політику, проте соціетальне «зледеніння» [13, с. 1]. І посилення зв'язків з Китаєм значно зменшуватиме мотивованість політичних еліт країн-учасниць проекту критикувати Пекін щодо питань, які не стосуються їхніх національних інтересів безпосередньо [19, с. 23].

При цьому Китай не збирається конфронтувати з міжнародними інституціями чи спонукати їх до перегляду своєї політики. Він бере активну участь в їхній діяльності. В більшості випадків китайська активність сприяє глобальному порядку. Проте, в багатьох інших Пекін демонструє небажання нести відповідні витрати щодо внесків в глобальне урядування. Не зважаючи на статус другої

економіки світу та, за деякими підрахунками, фактично другий за обсягом воєнний бюджет Китай обрав стратегію «перекладання тягаря», коли основні зусилля на утримання стабільних міжнародних політичних та економічних конструкцій все ж лежать на плечах Заходу [20, с. 15].

Проект шовкових шляхів декларує вільний рух капіталів та створення зон вільної торгівлі країн-учасниць. Ідеологія торговельного лібералізму, таким чином, вже не є виключно інструментом Заходу. Китай як країна, яка має потужну виробничу базу в наш час зацікавлений в посиленні можливостей експорту своїх товарів, які стають все дорожчими і відповідно менш конкурентоздатними. Зняття торговельних бар'єрів та різних тарифів стане додатковим стимулом для наповнення китайськими товарами ринків країн Азії, Африки та Європи.

Але залишається поки нез'ясованою перспектива, чи буде Китай використовувати форму співробітництва в рамках Ініціативи в якості **політичного інструменту**? З українського досвіду (згадаймо хоча би російський проект ЄвразЕС, який Москва нав'язувала як альтернативу асоційованому членству України в ЄС, що зокрема і вилилося потім у внутрішньо- та зовнішньополітичний конфлікт та війну. «План Маршалла», як про це йшлося вище теж мав політизовану мету) ми знаємо, що традиційно економічні проекти можуть використовуватися з метою досягнення тих чи інших політичних цілей.

У листопаді 2016 р. Пекін чинив серйозний економічний тиск на Монголію, яка мала на той час складні фінансові проблеми. У відповідь на візит далай-лами на неї було накладено суттєві митні тарифи. Чи приклад Греції, коли остання заблокувала спільну заяву ЄС щодо порушення прав людини в Китаї, яка мала би бути представлена на засідання Ради ООН з прав людини. Така поведінка Афін пов'язується з особливими симпатіями грецького прем'єра лівої ідеологічної орієнтації щодо КНР та початком великих китайських інвестицій до грецької економіки (China Ocean Shipping Company придбала контрольний пакет акцій порту Пірей а КНР загалом на середину 2017 р. інвестувала до Греції в різні проекти в сфері портових сполучень, телекомунікацій, енергетики 1 млрд. 300 млн. дол.). Ці факти ще не можна назвати системними. Китай не обумовлює участь в проекті «Один пояс – один шлях» якимись ідеологічними чи політичними вимогами, на відміну від російської сторони і Пекін не презентує свою Ініціативу як альтернативу іншим проектам. Тим не менше, в цьому контексті Джон Сімен з французького Інституту міжнародних відносин називає шовкові шляхи «проектом публічної дипломатії з метою пом'якшити деякі сторони іміджу Китаю» [13, с. 1]. І поки невідомо, чи китайський принцип взаємин «економіка спочатку – політика потім» не змінить свої пріоритети. Адже будь-яка економічна система відносин не може існувати без політичного чи в широкому сенсі безпекового формату, який так чи інакше пов'язаний із нею.

Безпекові виміри.

Система військово-політичних альянсів, де США відіграють провідну роль, (починаючи від НАТО і згадуючи Японію та Південну Корею) базується не лише на відповідній динаміці політичних зв'язків та координації оборонних структур. Як свого часу СРСР так і США сьогодні пов'язані зі своїми союзниками стратегічно важливими економічними відносинами. Останні гармонійно доповнюють політичний та воєнний рівні, вкладаючи в них важливий та взаємовигідний економічний зміст.

Беручи до уваги таку структуру як ШОС (зауважуємо, що ця Організація не може розглядатися в якості військово-політичного блоку), особливі відносини Пекіна з Пакистаном, інтенсивне посилення економічної присутності в Бірмі тощо можна констатувати, що більша частина суходільної території Китаю вже не є в оточенні ворожих або ж «сірих» країн. Створення своєрідної китаєцентричної економічної структури, доповненої іншими сферами неодмінно має породити систему безпеки їх функціонування. Зокрема, С.Колен з Французького центру досліджень сучасного Китаю в Гонконзі вважає, що «шовкові шляхи – прагнення домогтися стратегічного паритету зі США...» [13, с. 1]. Пов'язаність та консолідація євразійського простору – повернення до хартленду, серцевини (за Макіндером) світової політики засобом формування нового блоку обличчям до американської периферії [13, с. 1]. І політика Пекіна щодо цієї периферії в тому числі спрямована на створення противаги США в Азії, унеможливлення формування антикитайської коаліції та послаблення американських альянсів [21, с. 2]. «Стабільний євразійський простір для Китаю – буфер, який перешкоджає американському курсу стримування КНР...» [22, с. 8]. Посилення координації політики між Китаєм та Росією може розглядатися як механізм з витіснення США з регіону Центральної Азії зокрема [23, с. 143].

В цьому контексті перша морська база КНР в Джибуті розглядається як початок амбіційного сходження до статусу великої морської держави [13, с. 1]. Будівництво швидкісної залізниці Джибуті – Аддіс-Абеба, яка символічно замінила залізницю, прокладену ще британцями та французами, як вважає Ж.-П. Кабестен з Баптистського університету Гонконга, нагадує «шляхи проникнення європейців...» [13, с. 1].

Проте м'яке економічне проникнення Пекіна в регіони, чутливі американським інтересам не викликає якоїсь протидії чи критики в США. Багаторічні зусилля Вашингтона зі стабілізації ситуації в Афганістані можуть одержати несподівану підтримку з боку Китаю і американські офіційні особи якраз схвально поставилися до китайських інфраструктурних проєктів у цій країні як доповнення до американських зусиль [12, с. 20].

Фіксуючи напрямки пролягання шовкових шляхів видно, що вони не перекривають Тихий океан і не торкаються таких важливих американських союзників як Південна Корея, Японія та ситуативних союзників на кшталт Філіппін чи В'єтнаму. Тому говорити про глобальність китайського проєкту з точки зору охоплення всієї земної кулі не видається правдивим. В той же самий час замість того, щоби консолідувати та цементувати тихоокеанський регіон Вашингтон з приходом нової адміністрації Д.Трампа обрав інший шлях.

Від «China`s engagement into global system» до «The US` engagement into One – Belt – One Road Initiative»?

Ще в 2005 р. тогочасний заступник держсекретаря США Р.Золлік запропонував Китаю стати «responsible stakeholder» (відповідальним власником акцій) світового порядку. На той момент КНР сповна пожинала плоди членства в СОТ, продовжуючи демонструвати феноменальні темпи економічної динаміки і, в той же час, проводячи військову модернізацію. Хоча промова Золліка і взагалі сутність цього словосполучення були багатозначними, втім вона передавала загальну тональність настроїв американської сторони. Вашингтон ніби натякав на неприпустимість будь-який контрверсійних деструктивних чи іншого роду дій з боку Пекіна, які б руйнували міжнародні інституції. І в той же час пропонував

Китаю «відповідальну» ангажованість у міжнародні справи як одного з фактичних спонсорів існуючої глобальної системи відносин.

Поява та розвиток ініціативи «Один пояс – один шлях» наклалася на своєрідний період в історії американської зовнішньої політики періоду адміністрації Д.Трампа, який можна назвати концептуально невизначеним. Лідерство Сполучених Штатів завжди базувалося на інноваційності, чи це стосується технологій безпосередньо пов'язаних з виробництвом, чи з баченням геополітичної структури світу. Вперше з середини минулого століття США втратили ініціативу, виявивши неспроможними запропонувати парадигму та модель свого глобального лідерства. Рішення американського президента про вихід США з Транс-тихоокеанського партнерства багато хто і не лише в Китаї розцінював як сприятливий фактор для реалізації цілей Ініціативи. Ніяка мова вже про “Asian pivot” Б.Обами не йде. Вихід США з регіональних проєктів, у яких Вашингтон був ключовим драйвером поки незрозуміло як сприятиме втіленню гасла «Make America Great Again». Адже Сполучені Штати стали наддержавою лише подолавши такі ізоляціоністські підходи. Ізоляціонізм та протекціоністські заяви Д.Трампа створюють всі підстави для пришвидшеного формування Китаєм власної сфери впливу [12, с. 1].

Натомість нові економічні та технологічні реалії вимагають ревізії американської глобальної стратегії а також т.зв. Grand strategy щодо Китаю. Американські експертні кола переважно закликають до пошуку Вашингтоном форми участі в китайській Ініціативі. В якості рекомендацій, зокрема, йдеться про необхідність ініціювання нових позичкових стандартів, які б демонстрували, що Ініціатива доповнює та прискорює розвиток вже існуючого міжнародного економічного порядку і не підриває його основ. Вже працюючі режими необхідно пристосувати до нових міжнародно-політичних та економічних схем, таких, наприклад, як існування формату країн БРІКС зі значною фінансово-економічною координацією, що розвивається [24, с. 23].

На саміті «Шовкового шляху», який відбувся в травні минулого 2017 р. США представляв директор східноазійських програм Ради національної безпеки Метью Поттінгер. Він заявив, що «американські підприємства мають давній та успішний досвід участі в глобальних інфраструктурних проєктах і ми готові брати участь в будівництві Економічного поясу шовкового шляху...» Переважна кількість американських експертів підтримують такі заяви вказуючи, що США можуть у тому числі відігравати ключову роль в захисті інфраструктури в турбулентних та нестабільних коридорах Ініціативи як за допомогою збройних сил так і технічних засобів кібербезпеки [18, с. 41].

Іншим напрямком дій, який має стати концептуальною реакцією на китайську Ініціативу є заклики до формування альтернативної стратегічної лінії, яка мала би включати в якості ключових суб'єктів Індію та Японію [20, с. 30]. Ще в 2011 р. Г.Клінтон в якості держсекретаря озвучила «Ініціативу нового шовкового шляху» як модель покращення інфраструктури та торгівлі. Проте вона більшою мірою стосувалася переформатування відносин США з країнами Центральної Азії (з особливим акцентом на Афганістані) і мала за стратегічну мету консолідацію цього простору навколо Вашингтона в умовах конкуренції з Китаєм та Росією. Проте далі заяв справа не просунулася і ця ідея потонула в бюрократичній невизначеності. Якщо оцінювати ситуацію, що склалася на сьогодні, то прискорена залученість Індії в проєкти Ініціативи, навіть враховуючи значний скептицизм індійського

керівництва щодо Ініціативи (на лютий 2018 р. 5 проектів загальною вартістю понад 1 млрд. дол. [25]. дає мало шансів для Вашингтона якимось чином перекрити цю фінансову карту своєю. Замороження участі США в Азійському банку розвитку (АБР), який свого часу був заснований завдяки зусиллям американської сторони і до певної міри розгубленість Японії, як другого великого інвестора цього банку знову грають на руку Китаю. І значно посилюють інтерес серед японських бізнес-груп до участі в проекті Ініціативи «Один пояс – один шлях».

На даний момент важко сказати, чи буде адміністрація Д.Трампа в перспективі розробляти якусь форму присутності чи й навіть ангажування в китайський проект «Один пояс – один шлях», навіть не зважаючи на численні заклики долучитися до нього. Вихід з адміністрації головного стратегічного радника С.Беннона ставить дуже багато запитань навіть щодо можливості досягнення Сполученими Штатами конкретних прагматичних цілей засобом вироблення та підписання двосторонніх угод, пріоритетність чого озвучувалася американським президентом неодноразово. Можна передбачити, що така невизначеність у Вашингтоні стане для Пекіна часовим карт-бланшем для формування на основі Ініціативи міжконтинентальної економічної структури з «китайською специфікою» проте глобального значення. Ці обставини мають змусити політичні еліти в Сполучених Штатах, для того щоби залишитися глобальним гравцем, все ж відмовитися від ізоляціоністської філософії та кардинальним чином переглянути засади функціонування як універсалістських інституцій, так і власну роль у них.

Література

1. Кіссінджер Г. Світовий порядок / Г. Кіссінджер. – Київ : Наш Формат, 2017. – 320 с.
2. Cox R. Gramsci, Hegemony and International Relations: An Essay in Method / Robert Cox // *Millennium: Journal of International Studies*. – 1983. – Vol.12. – №2. – P. 162-175.
3. Ikenberry J. The Rise of China and the Future of the West / John Ikenberry // *Foreign Affairs*. – January/February 2008. – Vol.87. – №1. – P. 23-37.
4. Ramo J.C. The Beijing Consensus / J.C. Ramo. – London (U.K.) : The Foreign Policy Centre, 2004. – 74 p.
5. Совместное строительство «Одного пояса, одного пути»: идея, практика и вклад Китая. – Пекин : Издательство литературы на иностранных языках, 2017. – 77 с.
6. Фэн Шаолэй. Один путь – много возможностей [Електронний ресурс] / Шаолэй Фэн // *Россия в глобальной политике: электронный журнал*. – 2016. – №3. – Режим доступа: <http://www.globalaffairs.ru/number/Odin-put--mnogo-vozmozhnostei-18151>. Название с экрана – Дата обращения: 01.02.18.
7. Johnson C. President Xi Jinping's "Belt and Road" Initiative. A Report of the CSIS Freeman Chair in China Studies. 28.03. 2016. [Online] – Mode of Access: <https://www.csis.org/analysis/president-xi-jinping%E2%80%99s-belt-and-road-initiative> [Accessed: 1st February 2018]. – Title from the Screen.
8. Cai P. Understanding China's Belt and Road Initiative. Lowy Institute for International Policy. March 2017. [Online] – Mode of Access: https://www.lowyinstitute.org/sites/default/files/documents/Understanding%20China%E2%80%99s%20Belt%20and%20Road%20Initiative_WEB_1.pdf [Accessed: 2nd February 2018]. – Title from the Screen.
9. Miner S. Economic and Political Implications / China's Belt and Road Initiative: Motives, Scope, and Challenges. [Ed. By S. Dyankov and S. Miner]. Peterson Institute for International Economics. March 2016. [Online] – Mode of Access: https://piie.com/system/files/documents/piieb16-2_1.pdf [Accessed: 23rd January 2018]. – Title from the Screen.
10. Johnson C. Decoding China's Emerging "Great Power" Strategy in Asia. The Center for Strategic and International Studies. / Christopher Johnson. – Lanham • Boulder • New York • Toronto • Plymouth, UK : Rowman & Littlefield, 2014. – 53 p.

11. Kaplan Y. China's OBOR as a Geo-Functional Institutional Project / Yilmaz Kaplan // *Baltic Journal of European Studies*. – 2017. – Vol.7. – №1. – P. 7-23.
12. Ghiasy R., Zhou Jiayi. The Silk Road Economic Belt. Considering Security Implications and EU-China Cooperation Prospects / R. Ghiasy, Jiayi Zhou. - Stockholm International Peace Research Institute, 2017. – 57 p. [Online]. – Mode of Access: <https://www.sipri.org/sites/default/files/The-Silk-Road-Economic-Belt.pdf> [Accessed: 19th January 2018]. – Title from the Screen.
13. Pedroletti B. «Nouvelles routes de la soie»: les ambitions planétaires de Xi Jinping / Brice Pedroletti // *Le Monde*. – 04.08.2017. – P. 1.
14. 姚闯. Chuang Yao. “一带一路”伟大战略与中国宏观经济运行分析. The Great Strategy of "The Belt and Road" and Chinese Macroeconomic Operation Analysis /姚闯. Chuang Yao // *财经与管理*. Finance and Management. – August, 2017. – P. 138-139. [Online]. – Mode of Access: https://www.researchgate.net/publication/319389661_yidaiyiluweidazhaneyuzhongguohongguanxingfenxi [Accessed: 3d January 2018]. – Title from the Screen.
15. Joint Communication to the European Parliament and the Council. Elements for a new EU strategy on China. Brussels, 22.6.2016. – P. 19. [Online]. – Mode of Access: http://eeas.europa.eu/archives/docs/china/docs/joint_communication_to_the_european_parliament_and_the_council_-_elements_for_a_new_eu_strategy_on_china.pdf [Accessed: 26th December 2017]. – Title from the Screen.
16. Xiaoyu Pu. One Belt, One Road: Visions and Challenges of China's Geoeconomic Strategy / Pu Xiaoyu // *中國大陸研究*. 2016. – №3. – P. 111-132.
17. Bondaz A. Yidai yilu : le corridor (terrestre) et la route (maritime) de la soie de Xi Jinping / Antoine Bondaz // Note d'actualité n°3/8 de l'Observatoire de la Chine. Asia Centre. - Octobre 2015. – P. 1-5. – [Online]. – Mode of Access: http://www.centreasia.eu/sites/default/files/publications_pdf/3_-_note_bondaz_oct2015_dgris_.pdf [Accessed: 14th January 2018]. – Title from the Screen.
18. Luft G. It Takes a Road. China's One Belt One Road Initiative: An American Response to the New Silk Road / Gal Luft. - Institute for the Analysis of Global Security, 2016. – 50 p. – [Online]. – Mode of Access: www.iags.org/Luft_BRI.pdf [Accessed: 30th November 2017]. – Title from the Screen.
19. Freeman C., Jr. One Belt, One Road: What's in It for Us? Remarks to a Workshop of the China Maritime Studies Institute / Chas W. Freeman, Jr. // *Chinese American forum*. – 2017. – №4. – P. 17-23.
20. Blackwill R., Tellis A. Revising U.S. Grand Strategy Toward China / Robert Blackwill, Ashley Tellis. – Council on Foreign Relations, 2015. – 56 p. – [Online]. – Mode of Access: <https://www.cfr.org/report/revising-us-grand-strategy-toward-china> [Accessed: 19th July 2017]. – Title from the Screen.
21. Glaser B. China's Grand Strategy in Asia. Statement before the U.S.-China Economic and Security Review Commission / Bonnie Glaser. – Center for Strategic and International Studies (CSIS), March 13, 2014. – 13 p. – [Online]. – Mode of Access: <https://www.csis.org/analysis/china's-grand-strategy-asia> [Accessed: 12th September 2017]. – Title from the Screen.
22. Китайский глобальный проект для Евразии: постановка задачи (аналитический доклад). – М. : Научный эксперт, 2016. – 130 с.
23. Liu Haiquan. The Security Challenges of the “One Belt, One Road” Initiative and China's Choices / Haiquan Liu // *Croatian International Relations Review*. – 2017. – Issue 78. – P. 129-147.
24. Chance A. American Perspectives on the Belt and Road Initiative. Sources of Concern and Possibilities for Cooperation / Alek Chance. – Institute for China-America Studies, 2016. – 40 p. – [Online]. – Mode of Access: <http://chinaus-icas.org/materials/american-perspectives-belt-road-initiative/> [Accessed: 24th December 2017]. – Title from the Screen.
25. Approved Projects. Asian Infrastructure Investment Bank. – Mode of Access: <https://www.aiib.org/en/projects/approved/index.html> [Accessed: 3d December 2017]. – Title from the Screen.

References

1. KISSINDZHER, H. (2017) *Svitovyy poryadok*. Kyiv: Nash Format.
2. COX, R. (1983) Gramsci, Hegemony and International Relations: An Essay in Method. *Millennium: Journal of International Studies*. 2, p.162-175.
3. IKENBERRY, J. (2008) The Rise of China and the Future of the West. *Foreign Affairs*. 1, p.23-37.
4. RAMO, J. (2004) *The Beijing Consensus*. London (U.K.): The Foreign Policy Centre.

5. Sovmestnoe stroitel'stvo «Odnogo pojasa, odnogo puti»: ideja, praktika i vklad Kitaja. (2017). Pekin: Izdatel'stvo literatury na inostrannyh jazykah.
6. FJEN SHAOLJEJ. (2016) Odin put' – mnogo vozmozhnostej. *Rossija v global'noj politike: jelektronnyj zhurnal*. [Online] 3. Available from: <http://www.globalaffairs.ru/number/Odin-put--mnogo-vozmozhnostei-18151> [Accessed: 01.02.18].
7. JOHNSON, C. (2016) President Xi Jinping's "Belt and Road" Initiative. A Report of the CSIS Freeman Chair in China Studies. [Online]. Available from: <https://www.csis.org/analysis/president-xi-jinping%E2%80%99s-belt-and-road-initiative> (Accessed: 01-st February 2018).
8. CAI, P. (2017) Understanding China's Belt and Road Initiative. Lowy Institute for International Policy. [Online]. Available from: https://www.lowyinstitute.org/sites/default/files/documents/Understanding%20China%E2%80%99s%20Belt%20and%20Road%20Initiative_WEB_1.pdf (Accessed: 02-nd February 2018).
9. MINER, S. (2016) Economic and Political Implications. China's Belt and Road Initiative: Motives, Scope, and Challenges. [Online]. Available from: https://piie.com/system/files/documents/piieb16-2_1.pdf [Accessed: 23-d January 2018].
10. JOHNSON, C. (2014) Decoding China's Emerging "Great Power" Strategy in Asia. The Center for Strategic and International Studies. Lanham • Boulder • New York • Toronto • Plymouth, UK: Rowman & Littlefield.
11. KAPLAN, Y. (2017) China's OBOR as a Geo-Functional Institutional Project. *Baltic Journal of European Studies*. 1, p.7-23.
12. GHIASY, R.; ZHOU JIAYI. (2017) The Silk Road Economic Belt. Considering Security Implications and EU–China Cooperation Prospects. Stockholm International Peace Research Institute. [Online]. Available from: <https://www.sipri.org/sites/default/files/The-Silk-Road-Economic-Belt.pdf> [Accessed: 19th January 2018].
13. PEDROLETTI, B. (2017) Nouvelles routes de la soie: les ambitions planétaires de Xi Jinping. *Le Monde*. p.1.
14. CHUANG YAO. (2017) The Great Strategy of "The Belt and Road" and Chinese Macroeconomic Operation Analysis. *Finance and Management*. [Online], p.138-139. Available from: https://www.researchgate.net/publication/319389661_yidaiyiluweidazhaneyuzhongguohongguanjingjiyunxingfenxi [Accessed: 3d January 2018].
15. Joint Communication to the European Parliament and the Council. Elements for a new EU strategy on China. (2016). [Online]. Available from: http://eeas.europa.eu/archives/docs/china/docs/joint_communication_to_the_european_parliament_and_the_council_-_elements_for_a_new_eu_strategy_on_china.pdf [Accessed: 26th December 2017].
16. XIAOYU PU. (2016) One Belt, One Road: Visions and Challenges of China's Geoeconomic Strategy. *Zhongguo dalu yanjiu*. 3, p.111-132.
17. BONDAZ, A. (2015) Yidai yilu : le corridor (terrestre) et la route (maritime) de la soie de Xi Jinping. *Note d'actualité de l'Observatoire de la Chine*. Asia Centre. [Online], p.1-5. Available from: http://www.centreasia.eu/sites/default/files/publications_pdf/3_-_note_bondaz_oct2015_dgris_.pdf [Accessed: 14th January 2018].
18. LUFT, G. (2016) It Takes a Road. China's One Belt One Road Initiative: An American Response to the New Silk Road. Institute for the Analysis of Global Security. [Online]. Available from: www.iags.org/Luft_BRI.pdf [Accessed: 3-th November 2017].
19. FREEMAN, C, JR. (2017) One Belt, One Road: What's in It for Us? Remarks to a Workshop of the China Maritime Studies Institute. *Chinese American forum*. 4, p.17-23.
20. BLACKWILL, R.; TELLIS. (2015) A. Revising U.S. Grand Strategy Toward China. Council on Foreign Relations. [Online]. Available from: <https://www.cfr.org/report/revising-us-grand-strategy-toward-china> [Accessed: 19th July 2017].
21. GLASER, B. (2014) China's Grand Strategy in Asia. Statement before the U.S.-China Economic and Security Review Commission. Center for Strategic and International Studies (CSIS). [Online]. Available from: <https://www.csis.org/analysis/china's-grand-strategy-asia> [Accessed: 12th September 2017].
22. Kitajskij global'nyj proekt dlja Evrazii: postanovka zadachi (analiticheskij doklad). (2016). M.: Nauchnyj jekspert.
23. LIU HAIQUAN. (2017) The Security Challenges of the "One Belt, One Road" Initiative and China's Choices. *Croatian International Relations Review*. 78, p.129-147.

24. CHANCE, A. (2016) American Perspectives on the Belt and Road Initiative. Sources of Concern and Possibilities for Cooperation. Institute for China-America Studies. [Online]. Available from: <http://chinaus-icas.org/materials/american-perspectives-belt-road-initiative> [Accessed: 24th December 2017].

25. Approved Projects. Asian Infrastructure Investment Bank. (2017). [Online]. Available from: <https://www.aiib.org/en/projects/approved/index.html> [Accessed: 3d December 2017].

Надійшла до редколегії 10.11.2017

Makar Taran, Ph.D., Associate Professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv.

CHINA'S «ONE BELT – ONE ROAD» INITIATIVE AND STRATEGIC CHALLENGES TO THE USA

Abstract. *At first glance the basis of the Initiative “One Belt – One Road” voiced by Chinese leader Xi Jinping is composed of geo-economics’ vectors. Cooperation within the framework of the two silk routes will be complemented by social and political dynamics. Although the initiative encompasses three continents: Asia, Africa and Europe, its development is of global significance and can be a fundamental factor of changes in the world order, where the influence of the US and the West can be called system-forming. The author of the article tries to prove that the positive development of the Initiative may become a paradigm of world development that is not rather competitive but in many ways complementary with the Western one. Implementing the Initiative China, by means of this project, can prove the productivity of its own values of progress. The visions of US Global Strategy and the Grand China Strategy under D. Trump’s administration remain uncertain. The isolationist and protectionist values of the American president can further undermine the credibility and effectiveness of the international institutions, projects and programs under the auspices by the United States. Washington will be forced to build somehow a concrete model of approach to the Initiative, as it affects the regions and countries that are sensitive to American interests. Moreover the Initiative shapes a soft alternative source of financial and investment assistance and is aimed at creating fundamentally new mechanisms and formats of international cooperation.*

Key words: *One Belt – One Road Initiative; USA and world order; China, USA and global governance; foreign policy of China; D. Trump’s foreign policy; global development.*

УДК 94 (5)

Gunay Feyziyeva,
Ph.D (international relations)
Institute of the Caucasus Studies, ANAS, Baku,
Republic of Azerbaijan

AZERBAIJAN IN THE SOUTH CAUCASUS POLICY OF GREAT POWERS

Abstract. *With its geopolitical position, natural resources, economic potential and other superior features, Azerbaijan is an important country in the South Caucasus. One of the main factors that have a positive impact on the geopolitical value of Azerbaijan and its relations with foreign countries is its significant geopolitical and geographical location. The position of Azerbaijan at the intersection of major trade routes along with the emerging East-West and North-South transport and energy corridors provides an important asset to transforming the country into an energy and infrastructure hub. Given the dynamic socio-economic development achieved over the last decade and future development potential, the Republic of Azerbaijan is considered to be geopolitically the most important and promising country in the region. Its*